

Ebavere leiukoha ülevaatus 19.12.2019

Eellugu

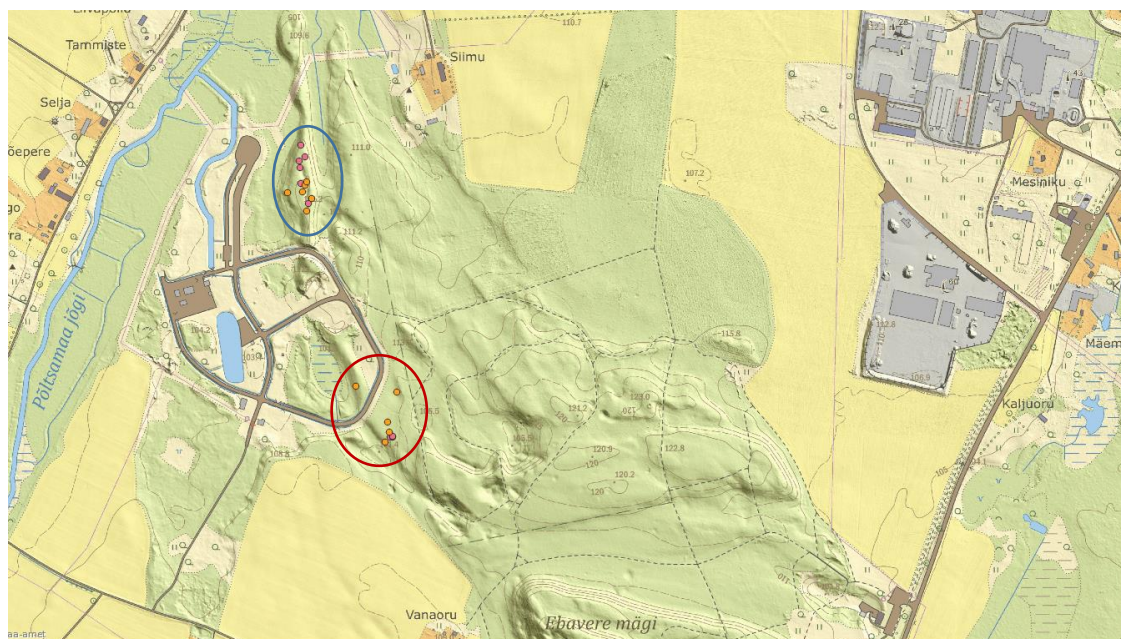
13. oktoobril 2019 andis [redacted] otsinguloa taotleja koolitusel Rakveres Muinsuskaitseameti esindajatele üle arheoloogiliste leidude kogumi, sh: kirves, sirp, odaots, paadineedid, käevõrud ja nende katked, ketiosad, pronksspiraalid, sõrmus, kuudisekujuline vahelüli ja teised esemed (vt täpselt: arheoloogiliste leidude üleandmise-vastuvõtmise akt nr 5.1-15/178, sõlmitud 13.10.2019). Leidude üleandmisel leppisid MKA arheoloogianõunikud Anu Lillak ja Maria Smirnova leidjaga kokku, et leiukohta minnakse ühiselt üle vaatama.

Sama aasta oktoobri lõpus või novembris helistas Maria Smirnovale otsinguloaga detektorist [redacted] ning andis teada, et on käinud otsimas samas leiukohas, kust pärinesid [redacted] üle antud leiud. [redacted] soovis samuti leiud Muinsuskaitseametile üle anda ning leiukohta näidata.

[redacted] ja [redacted] avastasid leiukoha 2018. aasta sügisel ning korjasid leiukohast leide mitmel korral. Toona leidjad MKA-d leidudest ei teavitatud. Sellele vaatamata, arvas [redacted] (kellel oli otsinguluba olemas), et ühel hetkel annab leiud riigile üle, samuti üritas ta leiukontekste dokumenteerida (vt lisa 1–3).

Paiknemine maastikul

Leiukoht paikneb endises Väike-Maarja kihelkonnas Harjutusväljak ja Porkuni metskond 40 kinnistutel Ebavere külas Väike-Maarja vallas Lääne-Virumaal. Leide korjati kahelt leiualt: põhjapoolselt ja lõunapoolselt mis asuvad enam-vähem põhja-lõunasuunalisel oosil, põhjapoolne leiuala on oosina selgemini tajutav, kui lõunapoolne. Oosist lääne pool jookseb Põltsamaa jõgi. Enamus leide pärineb põhjapoolselt leiualalt, mis asub Porkuni metskonna territooriumil. Samuti oli leide korjatud umbes 500 m kagupool, lõunapoolsel leiualal, kus maapind on tunduvalt tasasem. Kahe leiukoha vahel asub Sisekaitseakadeemia harjutusväljak (joonis 1).

Joonis 1. Ebavere Leiukoht. Sinise ringiga tähistatud põhjapoolne leiuala, punase ringiga lõunapoolne leiuala. Oranžid täpid tähistavad leidjate näidatud leiukohti, roosad täpid tähistavad leiukoha ülevaatus käigus leitud esemete leiukohti.

Leiukoha ülevaatus

19. detsembril 2019. aastal käisid [REDACTED], [REDACTED], Anu Lillak, Maria Smirnova ja MKA Lääne-Virumaa nõunik Mirjam Abel leiukohta üle vaatamas.

Ülevaatus käigus näitasid leidjad ette kohti, kust olid asju leidnud. MKA nõunikud võtsid ettenäidatud kohtadest nutitelefoniga koordinaate ning tegid fotosid. Leidjatel olid kaasas metallidetektorid ja otsingukäigus leiti 19 eset (tabel 1). Ülevaatus käigus tehti 5 šurfi (joonis 2).

Leiukoha ülevaatus lõpus andsid leidjad üle otsingukohast varem leitud esemed: arheoloogiliste leidude üleandmise-vastuvõtmise akt [REDACTED] 5.1-15/221, registreeritud 27.12.2019; üleandmise-vastuvõtmise akt [REDACTED] 5.1-15/222, registreeritud 27.12.2019.

Nr	Leid	Sügavus	Märkus
1	Pronkseseme katke	- 10 cm	Leiukoht kaardil
2	2 potikildu		Šurfist 3
3	Veerandik münti	Pinnalt	Leiukoht kaardil
4	Eseme katke		Põhjapoolne leiuala
5	Kabjanael		Põhjapoolne leiuala
6	Tuleraud	- 20 cm	Leiukoht kaardil
7	Pronkseseme (sõle?) katke	- 25 cm	Leiukoht kaardil
8	Käevõru	- 25 cm	Leiukoht kaardil
9	3 sulanud pronkseseme katket	- 15 cm	Leiukoht kaardil
10	Eseme katke	- 10 cm	Leiukoht kaardil
11	2 raudeseme katket	- 10 cm	Leiukoht kaardil
12	2 raudeseme katket		Leiukoht kaardil
13	Väike ümar esemekatke		Šurfi 5 lähedalt

Tabel 1. Leiukoha ülevaatomisel leitud esemed

Joonis 2. Ülevaatus käigus tehtud šurfide asukohad

Põhjapoolne leiuala

Põhjapoolne leiuala paikneb selgelt tajutaval oosil. Oosi suurim laius selles piirkonnas on 60 m. Pinnavormi keskel on pikk kitsas süvend, ligikaudsete mõõtmetega 70 x 10 m ning sügavusega 1 m (vt joonis 3). Leiuala katab kergelt võsastunud ja hooldamata okasmets (fotod 1, 8–10).

Foto 1. Põhjapoolne leiuala, süvend. Vaade loodest.

███ ja ███ näitasid ette kohad, kust mõned esemed olid leitud ning püüdsid meenutada leiusituatsiooni.

- ███ näitas ette aktiga 5.1-15/178, 2019 üleantud odaotsa ja kirve leiukoha, mis paiknes oosi läänepoolisel küljel, oosi laest madalamal asuval eenduval väiksel platool. Kirves ja odaots paiknesid samas augus, odaots oli pikali (jn 3, nr 1).
- ███ täpsustas suure ambsõle leiukoha, mis oli üleantud aktiga 5.1-15/221 (jn 3, nr 2).

Teised ettenäidatud leiukohad ei ole seostatavad konkreetsete esemetega:

- Katkised käevõrud, spiraalsõrmus olid ühes kitsas augus, umbes 40 cm sügavuselt tuli lisaks helmeid, millest osad olid sulanud (jn 3, nr 3).
- Roostes odaots, 2 nuga ja kuljus leiti 30 cm sügavuselt savikihi pealt (jn 3, nr 4).
- Katkised käevõrukatkeid, praktiliselt pinna pealt (jn 3, nr 5).
- Punkti nr 6 ümbrusest leiti paadineete ja käevõru katkeid küllaltki pinna lähedal (jn 3, nr 6).

Leiukoha ülevaatus käigus leidsid ███ ja ███ detektoriga mõned leiud (tabelis 1, leiud 1–9). Leidude 4 ja 5 täpsed leiukohad ja leiusügavused jäid ülesse märkimata. Ülejäänud esemete leiukohad on märgitud joonisel 3 ja sügavused tabelis 1.

Joonis 3. Põhjapoolne leiuala. Oranžid täpid tähistavad leidjate näidatud leiukohti, roosad täpid tähistavad leiukoha ülevaatus käigus leitud esemete leiukohti, punased täpid tähistavad šurfide asukohti.

Šurf 1 – mõõtmed 35 x 45 cm, sügavus 40 cm. Esimesed 10 cm hallikat-pruunikat huumuserikast mulda; seejärel 30 cm ühtlast pruuni mulda, mis on kergelt liivane; põhjas moreen. Viimased 10 cm enne moreeni tundus kaevamisel pinnas veidi tumedam. Foto 2.

Šurf 2 – mõõtmed 35 x 35 cm, sügavus 25 cm. Kogu šurfi ulatuses ühtlane must huumuserikas muld; põhjas tihe moreen. Foto 3.

Šurf 3 – mõõtmed 30 x 30 cm, sügavus 32 cm. Esimesed 5 cm hallikat-pruunikat huumuserikast mulda; ülejäänud šurfi ulatuses ühtlane pruun muld, kergelt liivane; põhjas moreen. Šurfi pinnasest tuli välja kaks savinõu kildu (leid nr 2, vt tabel 1).

Foto 2. Šurf nr 1.

Foto 3. Šurf nr 2.

Foto 4. Šurf nr 3.

Šurfi nr 4 tegime põhjapoolsest leiualast 80 m põhja poole. Selles piirkonnas leide ega detektori signaale ei olnud (joonis 4). Mõõtmised 35 x 35 cm, sügavus 20 cm. Kogu šurfi ulatuses ühtlane pruunikas-must huumuserikas muld; põhjas kivi. Foto 5.

Foto 5. Šurf nr 4.

Joonis 4. kividega koha ja šurfi 4 asukoht võrreldes põhjapoolse leiualaga.

Esimeste leidude üleandmisel (akt 5.1-15/178, 2019) mainis [redacted], et voore lõpus on „kividega koht“. Signaale ega leide sellest piirkonnast ei leitud. Leiukoha ülevaatus käigus, vaatasime ka selle koha üle. Midagi konkreetset tuvastada ei suutnud, oosi nölval oli mõned suuremad sammaldunud raudkivid (fotod 6 ja 7), mis konstruktsiooni ei moodustunud.

Foto 6. Raudkivid oosi põhjapoolses otsas

Foto 7. Raudkivid oosi põhjapoolses otsas

Põhjapoolse leiuala vaateid:

Foto 8. Põhjapoolne leiuala. Vaade põhjast.

Foto 9. Põhjapoolne leiuala. [redacted] seletamas.

Foto 10. Põhjapoolne leiuala, süvend.

Lõunapoolne leiuala

Lõunapoolne leiuala ei ole kompaktne nagu põhjapoolne. Maapind on tasasem, ent siiski tundub piirkond olevat sama oosi/voore jätk (vt joonis 1). Vahemaad leidja [REDACTED] poolt näidatud esemete leiukohtade vahel on 20–70 m. Leiuala katab kergelt võsastunud segamets (fotod 11 ja 12).

Foto 11. Lõunapoolne leiuala.

[REDACTED] näitas ette kohad, kust mõned esemed leitud olid ning püüdis meenutada leiusituatsiooni.

- Aktiga 5.1-15/178, 2019 üleantud sirp, oli leitud väikse soostunud veekogu kaldal. Sirbi lähedalt oli leitud arvatav vöö detail (fotol 12), mis on üleantud aktiga 5.1-15/222 (jn 5, nr 7).

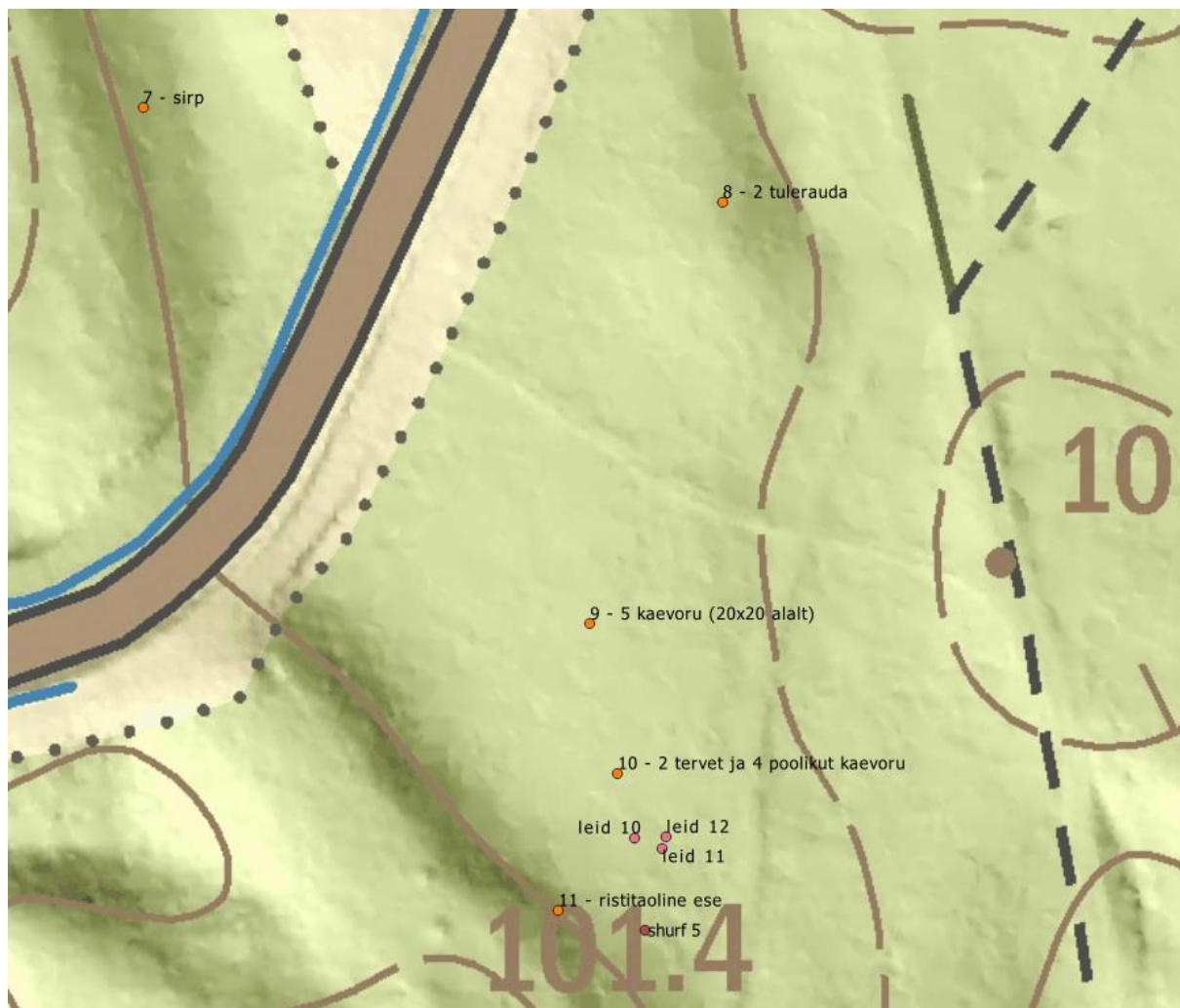

Foto 12. Ülemine ese leitud sirbi leiukoha juurest (jn 5, nr 7), üleantud aktiga 5.1-15/222, 2019

Teised ettenäidatud leiukohad ei ole seostatavad konkreetsete esemetega:

- 2 tulerauda ühest august (jn 5, nr 8).
- 5 käevõru platsilt suurusega 20 x 20 m, kamara kihi alt (jn 5, nr 9).
- 2 tervet ja 4 katkist käevõru, leitud ühest august, sügavuselt 40 cm (jn 5, nr 10).
- Ristikujuline neediga ese (vt akt 5.1-15/222, 2019; foto 1) (jn 5, nr 11).

Leiukoha ülevaatus käigus leidsid [redacted] detektoriga mõned metallesemete katked (tabelis 1, leiud 10–13). Leiu 13 puhul, jäid märkimata täpne leiukoht ja leiusügavus. Ülejäänud esemete leiukohad on märgitud joonisel 5 ja sügavused tabelis 1.

Joonis 5. Lõunapoolne leiuala. Oranžid ringid tähistavad Ain Satsi näidatud leiukohti, roosad ringid tähistavad leiukoha ülevaatus käigus leitud esemete leiukohti, punane ring tähistab šurfi asukohta.

Šurfi 5 tegime alale, kus leidjate sõnul oli sulanud pronkstükke. Šurfi mõõtmed 35 x 35 cm, sügavus 60 cm. Kogu šurfi ulatuses ühtlaselt hall, pehme, huumuse rikas, kergelt liivakas looduslik pinnas. Loodusliku aluspõhjani ei jõudnud. Foto 13.

Foto 13. Šurf 5.

Foto 14. Vaade lõunapoolsele leiualale. Piirkond, kuhu tegime Šurfi 5. Fotol Anu Lillak Ja

Kokkuvõte

Arvestades põlenud esemete hulka ja põlenud luukilde, mis tulid välja [redacted] poolt üleantud esemete hulgast, on arvatavasti tegemist põletusmatustega kalme(te) kompleksiga. Põhjapoolne leiuala on kompaktsem, selgelt tajutav kõrgema kohana maastikul. Põltsamaa jõgi on leiukohast nähtav. Enamus leide paiknesid süvendi ümbruses. Leidjate jutust jääb mulje, et osad leiud olid maetud lohkudesse, mis olid kuni 30 cm sügavused ning osad esemed olid maapinnale puisatud. Esemete väljakaevamisel leidjad luukilde tähele ei pannud. Lõunapoolsel leiualal on vähem leide, need paiknevad suuremal alal ja need ei seostu konkreetse pinnavormiga. Välitööde käigus ei õnnestunud šurfidega kultuurkihti tuvastata. Leiukoht vajab kindlasti täiendavaid uuringuid